

ANAMNESIS

BIVLETYN

Komisji Episkopatu Polski
ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego
(do użytku wewnętrznego)

Nr 2 - 2 grudnia 1994

85 lat ruchu odnowy liturgicznej (1909-1994) krótkie kalendarium

Ruch liturgiczny zjawił się jako znak opatrnościowych rozporządzeń Boga dla naszych czasów, jako przejście Ducha Świętego w Jego Kościele.

Pius XII

1909 Aby zrozumieć ruch odnowy liturgicznej, trzeba poznać jego punkt wyjścia. Pius X przypomniał, że Eucharystia nie jest nagrodą dla doskonałych, lecz pokarmem zwyczajnym dla ucznia Chrystusa, który chce "żyć z wiary": (por. Hbr 10,38).

W oparciu o dorobek idący "z dołu", zwłaszcza tradycję benedyktyńskich monasterów mających w centrum swego życia *Opus Dei*, uroczyste sprawowanie liturgii, oraz w oparciu o aprobatę "z góry", o decyzję papieża Piusa X dotyczące życia eucharystycznego - **O. Lambert Beauduin OSB** na Kongresie Katolickim w Malines w 1909 roku wezwał do odnowy ducha liturgii w Kościele. Swoje tezy przedstawił w książce *La piété de l'Église*.

Główne zadanie to budować więź między ołtarzem a ludem, między Chrystusem-Głową a Kościołem-Ciałem przez udział w Liturgii Słowa i Liturgii Pokarmu. Trzeba było zaczynać od zmiany mentalności kapłanów i wiernych; pomóc zrozumieć, że liturgia nie jest zwyczajnym rytuałem czy ceremonią, ale źródłem życia. Trzeba więc pomagać wszystkim i przekonywać, by od poznania i fascynacji odsłanianym misterium przechodzili do praktyki.

Cały okres międzywojenny jest poważną próbą odnowy Kościoła poprzez wcielanie w życie tych zasad. Odpowiedzialność za to biorą biskupi, monastery benedyktyńskie, ośrodki duszpasterstwa akademickiego, coraz liczniejsze parafie. Włączają się także w to pisarze i liczne czasopisma zgłębiające te problemy.

(ciąg dalszy na stronie ostatniej)

PUNKTY KONTAKTOWE - ADRESY

Przewodniczący Komisji Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego, Redakcja Biuletynu ANAMNESIS: Bp Wacław Świerzawski, ul. Mariacka 7, 27-600 Sandomierz, tel. (0-15) 32-25-22

Sekretarz Komisji Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego: O. Franciszek Małaczyński OSB, ul. Benedyktynska 37/39 Kraków-Tyniec, tel. (0-12) 67-59-77

W związku z zastrzeżeniami co do tytułu Biuletynu HOC FACITE
Redakcja zmieniła nazwę Biuletynu na ANAMNESIS

SPIS TREŚCI

I. INFORMACJE

1. 85 lat ruchu odnowy liturgicznej (1909-1994) - krótkie kalendarium 1 i 12
2. Dekret Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w sprawie
 Mszy wotywniej o Miłosierdziu Bożym 3
3. Teksty formularza Mszy świętej o Miłosierdziu Bożym 3
4. Liturgia rzymska i inkulturacja (ks. Józef Sroka) 4
5. Wokół liturgii po Vaticanum II (kard. Josef Ratzinger) 4
6. Kalendarz liturgiczny w nowej formie - propozycja (Bp Wacław Świerzawski) 5
7. De arte celebrandi (Ks. Bogusław Nadolski) 6

II. ANEKS

1. Wskazania Komisji Liturgicznej Episkopatu Polski dotyczące fotografowania
 i filmowania podczas celebracji liturgii - projekt II 7
2. Projekt Instrukcji Komisji Liturgicznej Episkopatu Polski dotyczącej ożywienia
 udziału wiernych w nieszporach 9

"Chrystus sam wciela i uosabia miłosierdzie Boże. On sam jest miłosierdziem."

(por. Jan Paweł II, Dives in misericordia 2).

Misterium paschalne stanowi szczytowy punkt objawienia i urzeczywistnienia miłosierdzia.

(Dives in misericordia 7)

"Podobna do cudownej bazyliki, liturgia zachowuje w rezerwie dla wszystkich dusz, dla wszystkich stanów bogactwa i wspaniałości w nieskończonej odmienności. Tak, niech kaznodzieje ją objaśniają, niech pouczają o niej nauczyciele, niech teologowie jej się radzą; niech działacze propagują, niech matki ją sylabizują, dzieci niech ją powtarzają; asceci niech się uczą z niej ofiary, chrześcijanie braterstwa i posłuszeństwa, ludzie - prawdziwej równości, społeczeństwa - zgody. Niech ona stanie się przedmiotem kontemplacji dla mistyka, pokojem dla mnicha, medytacją dla kapłana, natchnieniem dla artysty, środkiem przyciągającym dla marnotrawnego!

Oby wszyscy chrześcijanie żyli nią w sposób pełny, przychodząc do tego 'źródła pierwszego i niezastąpionego' czerpać prawdziwie chrześcijańskiego ducha i by w ten sposób realizowali przez liturgię modlitwę z pierwszej Mszy wiecznego Arcykapłana: *ut sint unum* - najgorętsze pragnienie i szczyt nadziei!

Ruch liturgiczny jest właśnie tym - jest CAŁKOWICIE TYM - jest TYLKO tym."

O. Lambert Beauduin OSB, *La piété de l'Église*, 1914

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO
ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM

Prot. 1769/94/L

3

DECRETUM

Nostris quidem temporibus populi christiani spiritualis sensibilitas erga Misericordiam Dei eiusque mirabilia permultum accrevit atque cultus eiusdem Misericordiae large diffunditur in dies.

Ad hoc revera notabiliter contulerunt Litterae Encyclicae a verbis "Dives in misericordia" initium sumentes, quae a Summo Pontifice IOANNE PAULO II die 30 novembris 1980 sunt datae et in quibus, uti notum est, perspicuis rationibus extollitur ipsa Dei Misericordia, cuius manifestatio apicem attingit in Paschali a Christo patrato Mysterio, quod nunc vero in Ecclesia perpetuum redditur in celebratione eucharistica.

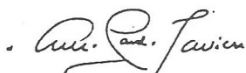
Ad Misericordiam autem Dei peculiari modo in lucem ponendam in euchologia Missalis Romani, Summus Pontifex IOANNES PAULUS II benigne mandavit Missam de Dei Misericordia apparari, cuius formularium inter Missas votivas Missalis Romani collocaretur ad usum communem in Missarum celebratione.

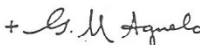
Textus autem Missae huiusmodi ab ipso Summo Pontifice probatus nunc publici fit iuris, ita ut adhiberi valeat veluti Missa votiva, iuxta rubricas quae in Missali Romano inveniuntur quaeque usum earundem Missarum votivarum moderantur. Missa "de Dei Misericordia" tempore dato in proximam reimpressionem Missalis Romani inseretur et quidem inter Missas votivas eiusdem Missalis.

Faxit Deus, ut laus et amor in Dei Misericordiam cotidie apud populum christianum abundanter efflorescant usque dum Misericordia illa, quae est ab aeterno, in aeternum in caelis prorsus collaudetur.

Contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Ex aedibus Congregationis de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, die 1 septembris 1994.

(Antonius M. Card. Javierre)
Praefectus

+
(+ Gerardus M. Agnelo)
Archiepiscopus a Secretis

Teksty formularza Mszy świętej o Miłosierdziu Bożym

Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w dniu 1 września 1994 potwierdziła formularz Mszy świętej wotywniej o Miłosierdziu Bożym (patrz: *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, ss 201"-202", nr 23), zatwierdzając również teksty liturgii słowa we Mszy świętej o Miłosierdziu Bożym:

- Pierwsze Czytanie: 1 P 1,3-9 - **On w miłosierdziu swoim przez powstanie z martwych Jezusa Chrystusa na nowo zrodził nas do żywej nadziei,**

- Psalm responsoryjny: Ps 117,2-4. 13-15. 22-24 - **Dziękujcie Panu, bo jest dobry, bo miłosierdzie Jego na wieki,**

- Werset przed Ewangelią: Ps 144,9 - **Pan jest dobry dla wszystkich i Jego miłosierdzie ogarnia wszystkie Jego dzieła,**

- Ewangelia: 1. Mt 20,25b-28 - **Syn Człowieczy przyszedł, aby dać swoje życie na okup za wielu,**

2. J 15,9-14 - **Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich.**

Mogą być czytane również lekcje ze Mszy wotywniej o Najdroższej Krwi Pana Naszego Jezusa Chrystusa lub Najświętszym Sercu Pana Jezusa.

Liturgia rzymska i inkulturacja

Główne zagadnienia inkulturacji liturgicznej
według Instrukcji Kongregacji ds. Kultu Bożego
i Dyscypliny Sakramentów

W watykańskim miesięczniku liturgicznym *Notitiae* z marca 1994 został opublikowany dokument Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Liturgia rzymska i inkulturacja. IV Instrukcja dla poprawnego wprowadzania Soborowej Konstytucji o Liturgii*. Instrukcja określa dozwolone zmiany w liturgii, dokonywane dla głębszego przeżycia liturgii i wejścia w jej ducha przez narody o zróżnicowanej kulturze bez naruszania jedności rytu rzymskiego.

Text *IV Instrukcji* składa się z czterech części.

1. W pierwszej części Instrukcja przypomina, że proces inkulturacji liturgii dokonywał się zarówno w czasach Starego jak i w Nowego Testamentu, a zwłaszcza wtedy, gdy w "Chrystusie otrzymaliśmy pełnię kultu Bożego" (KL 5, *IV Instrukcja* 10-12) i gdy do Kościoła zaczęli należeć zarówno Żydzi, jak i poganie, do których trzeba było mówić ich własnym językiem (*IV Instrukcja* 16-17). Stanowi to początek rozwoju różnych form liturgicznych a zarazem tzw. rodzin liturgicznych. Stąd wniosek dla naszych czasów, że liturgia musi być zdolna do wyrażenia się w każdej kulturze, zachowując własną tożsamość i wierność tradycji pochodzącej od Pana (*IV Instrukcja* 18-20).

2. Druga część Instrukcji omawia wymagania i warunki wstępne inkulturacji liturgicznej. Podstawowym warunkiem inkulturacji liturgicznej jest sama natura liturgii, która domaga się wierności i jedności wiary. Odpowiedzialność za jed-

ność i wierność inkulturacji liturgicznej spoczywa na Konferencjach Episkopatów, które mogą decydować zarówno o odpowiednich adaptacjach w liturgii, jak i sposobie przedstawiania ich wiernym i duchowieństwu (*IV Instrukcja* 31-32).

3. Trzecia część przedstawia ogólne zasady i normy praktyczne inkulturacji liturgicznej dotyczące wyłącznie rytu rzymskiego (*IV Instrukcja* 33-51). Podane są trzy zasady: pierwsza dotyczy jej celowości, druga mówi o przystosowaniu liturgii rzymskiej do ducha poszczególnych narodów z przestrzeganiem "podstawowej jedności rytu rzymskiego". Trzecia zasada wzywa do przezorności i przypomina, że zakres inkulturacji liturgicznej nie podlega decyzji celebrujących, ale "zależy jedynie od władzy Kościoła" (*IV Instrukcja* 37).

4. W czwartej części Instrukcja ustala konkretne przystosowania rytu rzymskiego dla różnych narodów.

Celem Instrukcji *Liturgia rzymska i inkulturacja* jest wyjaśnienie tego, co już zostało zawarte w *Konstytucji o liturgii świętej* (37-40), przedstawienie zasad adaptacji liturgicznych i wprowadzania ich w życie, określenie ograniczeń i warunków prawdziwej inkulturacji liturgii, zwłaszcza w Kościołach młodych, tak by wzajemne przenikanie się liturgii i narodowych kultur przyniosło Kościołowi zbawienne owoce.

opracował Ks. Józef Sroka

Wokół liturgii po Vaticanum II

z Przedmowy Kardynała Josefa Ratzingera do amerykańskiego wydania książki Klausa Gambera
The Reform of the Roman Liturgy. Its Problems and Background (New York 1993)

One cannot manufacture a liturgical movement... but one can help contribute to its development by striving to reassimilate the spirit of the liturgy and by defending publicly what one has thus received. This new beginning needs "fathers" who would serve as models...

Those who seek such "fathers" today will undoubtedly encounter Msgr. Klaus Gamber, who, unhappily, was taken from us too soon, but who perhaps, precisely in leaving us, has become more truly present among us, with all the power

Nie da się wyfabrykować ruchu liturgicznego... Ale można przyczynić się do jego rozwoju starając się o ponowną asymilację ducha liturgii i broniąc na zewnątrz otrzymanych w ten sposób rezultatów. Nowy początek potrzebuje ojców, którzy służyliby jako przykład.

Ci, którzy poszukują dzisiaj takich "ojców", na pewno zetkną się z postacią prałata Klausa Gambera - który niestety odszedł od nas przedwcześnie, ale może właśnie przez fakt odejścia stał się bardziej obecny wśród nas, z całą mocą

of the perspectives he opened for us. And precisely because in dying he escaped the quarrels between the parties, he could in this time of distress become the "father" of a new beginning.

Gamber supported with all his heart the hopes of the old liturgical movement. Without question, since he came from a foreign school, he remained an outsider on the German scene, which was reluctant to admit him; just recently a thesis encountered great difficulties because the young researcher had dared cite Gamber too frequently and favorably. But perhaps the fact that Gamber was ostracized was providential for him, for it forced him to pursue his own way and avoid the path of conformism.

It is difficult to say briefly what is important in this quarrel of liturgists and what is not. But perhaps the following will be useful. J.A. Jungmann, one of the truly great liturgists of our century, defined the liturgy of his time, such as it could be understood in the light of historical research, as a "liturgy which is the fruit of development"...

What happened after the Council was something else entirely: in the place of liturgy as the fruit of development came fabricated liturgy. We abandoned the organic, living process of growth and development over centuries, and replaced it - as in a manufacturing process - with a fabrication, a banal on-the-spot product. Gamber, with the vigilance of a true prophet and the courage of a true witness, opposed this falsification, and, thanks to his incredibly rich knowledge, indefatigably taught us about the living fullness of a true liturgy. As a man who knew and loved history, he showed us the multiple forms and paths of liturgical development; as a man who looked at history from the inside, he saw in this development and its fruit the intangible reflection of the eternal liturgy, that which is not the object of our action but which can continue marvelously to mature and blossom if we unite ourselves intimately with its mystery. The death of this eminent man and priest should spur us on; his work should give us a new impetus.

płynącą z tych perspektyw, które przed nami otworzył. I ponieważ umierając umknął sporom różnych ugrupowań, mógł w tym czasie kryzysu stać się ojcem nowego początku.

Gamber całym swym sercem wspierał nadzieje starego ruchu liturgicznego. Niewątpliwie dlatego, że wyszedł z obcej szkoły, był traktowany jako obcy na arenie niemieckiej, która przyjęła go niechętnie. Ostatnio nawet jedna z prac naukowych napotkała duże trudności, ponieważ młody naukowiec ośmielił się cytować Gamera zbyt często i zbyt przychylnie. Może jednak fakt bojkotowania Gamera był opatrnościowy dla niego, ponieważ zmusił go do szukania własnej drogi i uniknięcia konformizmu.

Trudno w skrócie powiedzieć, co jest ważne w tym sporze liturgistów a co nie. Ale może następujące spostrzeżenie będzie przydatne. J.A. Jungmann, jeden z prawdziwie wielkich liturgistów naszego stulecia, określił liturgię swoich czasów - zgodnie z tym, jak rozumiano ją w świetle badań historycznych - jako "liturgię, która jest owocem rozwoju".

To, co stało się po Soborze, było czymś całkowicie innym: w miejsce liturgii jako owocu rozwoju weszła liturgia wyfabrykowana. Porzuciliśmy organiczny, żywy proces wzrostu i rozwoju trwającego na przestrzeni wieków a zastąpiliśmy go - jak w procesie fabrycznym - banalnym produktem doraźnej konsumpcji. Gamber z czujnością prawdziwego proroka i odwagą prawdziwego świadka przeciwstawił się temu zafałszowaniu i dzięki swojej nieprawdopodobnie bogatej wiedzy nieustrudzenie pouczał nas o żywej pełni prawdziwej liturgii. Jako człowiek znający i kochający historię ukazał nam rozliczne drogi i formy rozwoju liturgii. Jako człowiek patrzący na historię od wewnątrz widział w tym rozwoju i jego owocu nieuchwytny odbłask wiecznej liturgii, która nie jest przedmiotem naszej akcji, ale która może wciąż cudownie dojrzewać i rozkwitać, jeśli zjednoczymy się ściśle z jej tajemnicą. Śmierć tego wybitnego człowieka i kapłana powinna nas zmobilizować - jego dzieło z pewnością dostarczy nam nowego impulsu.

Kalendarz liturgiczny w nowej formie - propozycja

W listopadzie 1994 ukazał się w diecezji sandomierskiej kalendarz liturgiczny na rok Pański 1995 opracowany w nowej formie. Odstępuje on od układu kalendarza świeckiego i rozpoczyna się od Pierwszej Niedzieli Adwentu. We wstępie do Kalendarza Pasterz diecezji pisze:

"Sobór Watykański II przypomniał, że Kościół świętuje 'zbawcze dzieło swego Boskiego

Oblubieńca przez cały rok w ustalonych dniach i otwiera bogactwa zbawczych czynów i zasług swojego Pana, tak że uobecniają się one w pewien określony sposób (*quodammodo*) w każdym czasie' (KL 102). Rok liturgiczny bowiem 'to sam Chrystus, który trwa w Kościele swoim i kroczy drogą ogromnego miłosierdzia swego w tym zamiarze, aby ludzie zbliżyli się do

Jego tajemnic i nimi żyli' (Pius XII). Pragnąc, by mogło się odstąpić to wielkie bogactwo roku liturgicznego, poleciłem wydać kalendarz liturgiczny na rok Pański 1995 w nowej formie.

Odstępujemy więc od układu kalendarza świeckiego, który rozpoczyna się na przełomie grudnia i stycznia, i zaczynamy czytanie kalendarza liturgicznego od Pierwszej Niedzieli Adwentu. Uwydatni to wyraźniej trynitarnie akcenty rocznego cyklu uroczystości i świąt a tym samym czytań liturgicznych. To zainspiruje, ufam, treść naszych kazań i homilii.

Jak żegnamy się każdego dnia w Imię Trójcy Przenajświętszej, w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego, jednym gestem wyznając wiarę w Jedynego Boga, tak to wielkie misterium Boga objawi się nam pełniej w organicznej jedności roku liturgicznego. Będziemy widzieć więc dzieła

Boga Ojca Stworzyciela w okresie Adwentu i Bożego Narodzenia z dziełem Syna Bożego Odkupiciela w okresie Wielkiego Postu i Paschy i z dziełem Ducha Świętego w okresie tygodni zwyczajnych całego roku - a w jego dopełnieniu owoc Bożej miłości: całe Ciało Chrystusa w świętych obcowaniu i liturgii Niebieskiego Jeruzalem.

Na to zwiastowanie miłości Boga, który nas 'pierwszy umiłował' (1 J 4,19), uczniowie Chrystusa odpowiadają otwartą postawą dyspozycyjności: *fiat* - amen - niech się stanie. Słowo staje się Ciałem - w nas.

Ten od wieków przekazywany przez Kościół Chrystusa program jest przy coraz bardziej świadomym i czynnym uczestnictwie we Mszy świętej szkołą chrześcijańskiego życia: owocuje świadectwem dawanym Prawdzie przez miłość ofiarną".

de arte celebrandi

Coraz częściej na łamy czasopism powraca problem celebracji. Jest to bardzo pozytywne zjawisko, celebrowanie bowiem jest wyznaniem wiary, przepowiadaniem, pozasłowną komunikacją Bożego orędzia. Drugi pozytywny element tego zjawiska to pogłębione rozumienie owej *ars celebrandi*. Myli się, kto sądzi, że to tylko sprawa poprawności gestów.

Zwróćmy uwagę za czasopismem *Gottesdienst* na problem sposobu wymawiania tekstów. Z przeprowadzonych badań wynika, że wierni nie lubią patosu, żądają wypowiedziania słów np. Modlitwy Eucharystycznej w "naturalny sposób", bez sztuczności. Naturalny sposób oznacza także czynienie wyraźnej różnicy pomiędzy tekstami skierowanymi do Boga i analogicznymi, których adresatem są wierni.

A więc towarzyszyć musi celebransowi świadomość "przed Kim stoję", jak również fakt, że skierowuje modlitwę w imieniu wspólnoty. Winna ona przeto być tak mówiona, by "spontanicznie" prowadziła do *Amen* ze strony zgromadzonych.

Kultura mówienia domaga się, aby respektowana była różnica w "dialogu" z wiernymi. Inaczej celebrans winien wypowiadać słowa pozdrowienia, wezwania do przekazania sobie pokoju, a inaczej zachęte do modlitwy, do przepraszania Boga za grzechy. Natura pozdrowienia wymaga, by wypowiadane ono było wolniej niż "Rozesłanie" zgromadzonych.

Trudność wzrasta, gdy celebrans uświadamia sobie, że w modlitwę musi włączyć siebie, np. bardzo wyraźnie przy *Confiteor*. Inny natomiast jest jego udział w modlitwach, które należą z natury do wiernych. W tym ostatnim wypadku głos celebransa nie może dominować, winien włączyć się cofając się od mikrofonu, pozwolić zachować tempo mówienia ze strony zgromadzenia.

W odniesieniu do wypowiadania kolekty podkreśla się, że sformułowania zawierające prośbę winny być wymawiane wolniej, podkreślone, spuentowane tak, by słuchacze mogli w nich "znaleźć" swoje prośby. Dzięki tego typu zabiegom można zredukować szereg trudności, które wynikają z kompozycji modlitw.

Celebrans winien rozpoczynać daną modlitwę, gdy zaistniały uprzednio pewne warunki, np. wierni powstali z miejsc, mszał jest otwarty na właściwej stronie itp. Kultura celebracji domaga się również poważnego traktowania odpowiedzi ze strony wiernych. Nie wolno przeto na przykład siadać nie czekając na odpowiedź *Amen*, stawiać na korporale pateny i kielicha przy końcowej doksologii nie czekając na *Amen* wiernych. Nie wypada kontynuować działania, gdy okadza się innych celebransów czy zgromadzonych, tym bardziej nie wypada dokonywać *fractio panis* w tym czasie, gdy wierni przekazują sobie znak pokoju.

opracował Ks. Bogusław Nadolski TChr

**WSKAZANIA KOMISJI EPISKOPATU POLSKI
DS. LITURGII I DUSZPASTERSTWA LITURGICZNEGO
DOTYCZĄCE FOTOGRAFWANIA I FILMOWANIA
PODCZAS CELEBRACJI LITURGII**

projekt II¹

1. Powodem wydania niniejszych wskazań jest konieczność zagwarantowania *sacrum* liturgii przez usunięcie z naszych kościołów wszelkich praktyk i zachowań utrudniających świadome, wewnętrzne i zewnętrzne, czynne, pobożne i owocne uczestnictwo w czynnościach liturgicznych.

2. Liturgia jest przede wszystkim niedostrzegalnym dla zmysłów działaniem Chrystusa, Jedyne i Najwyższe Kapłana, który mocą Ducha Świętego uświęca ludzi i razem z Kościołem oddaje swojemu Ojcu całkowity i publiczny kult. Liturgia jest także działaniem Kościoła, hierarchicznie uporządkowanej społeczności ochrzczonych, związanej z Chrystusem Kapłanem i Głową.

3. Celebracja liturgii ma strukturę sakramentalną, to znaczy jest jakby "utkana" z symboli (por. Katechizm Kościoła Katolickiego, 1145), słów, gestów, postaw i czynności wykonywanych przez członków liturgicznego zgromadzenia, zajmujących odpowiednie miejsce we wnętrzu kościoła. Symbole są "narzędziami" uświęcających i kultycznych czynności Chrystusa i Kościoła.

4. Czynności liturgiczne domagają się wiary, są jej wyznaniem i przyczyniają się do jej pogłębienia.

5. Jezus Chrystus ustanawiając Eucharystię dał Apostołom polecenie: "To czyńcie na moją pamiątkę" (Łk 22,19). Sprawowanie Mszy świętej i innych sakramentów jest uobecnianiem i PAMIĄTKĄ jedynego i niepowtarzalnego zbawczego wydarzenia: Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa oraz Zesłania Ducha Świętego. Wydarzenie to określamy mianem MISTERIUM PASCHALNE. Trwanie Pamiątki tego Misterium zapewnia w Kościele - aż do przyjścia Pana (por. 1 Kor 11,26) - sama jej celebracja oraz zachowywanie jej w życiu i postępowaniu chrześcijan.

6. Praktyka fotografowania i filmowania osób pełniących czynności liturgiczne wynika z chęci jakiegoś "utrwalenia" tych czynności i zachowania ich "pamiątki" na przyszłość, aby można było do nich wracać myślą i odnawiać ich przeżycie.

Jednakże zarówno na kliszy jak i na taśmie aparatu audiowizualnego zostają "utrwalone" jedynie drugorzędne elementy spełnionej niegdyś czynności sakramentalnej. Słowa, dźwięki, gesty "zapisane" przy pomocy tych środków technicznych pozostają m a r t w e . Nie można bowiem

¹ UWAGA - niniejszy II Projekt Wskazań dotyczących fotografowania i filmowania podczas celebracji liturgii został opracowany na bazie I Projektu przez uwzględnienie zmian zaproponowanych przez Księży Biskupów na ostatniej 271 Konferencji Episkopatu Polski. Dotyczą one tytułu oraz podpunktów do punktu 9:

1. W tytule: zamiast "Instrukcja Episkopatu Polski" - **Wskazania Komisji Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego**,
2. ad. 9a: dodano uwagę na temat **osób duchownych** wykonujących czynność fotografowania lub filmowania w czasie sprawowanej liturgii,
3. ad. 9b: doprecyzowano obowiązek dokonywania **wcześniejszych ustaleń** z odpowiedzialnym za kościół i **informowania zgromadzenia** o tym, w czasie liturgii fotografować i filmować mogą jedynie osoby do tego upoważnione,
4. ad. 9e: w sprawie **dodatkowego oświetlenia** mowa o wyjątkach, jakim jest np. **transmisja telewizyjna** - do omówienia z odpowiedzialnym za kościół,
5. ad. 9f: dodano uwagę na temat **miejsca zajmowanego przez fotografa** w czasie liturgii,
6. ad. 9h: dodano zdanie na temat propagowania niniejszych wskazań w **katolickich środkach masowego przekazu**.

utrwalić ani ludzkich przeżyć, ani nieuchwytnego dla zmysłów działania Trójosobowego Boga, stanowiącego istotę - misterium -świątych czynności. "Pamiętki" produkowane przez fotografów i operatorów sprzętu audiowizualnego nie są w stanie utrwalić w czasie samego misterium zbawienia, jakiego dokonuje Bóg w sercu człowieka i jakie winno owocować w jego czynach.

7. Całe zgromadzenie liturgiczne jest celebrazem czynności sakramentalnych (por. Katechizm Kościoła Katolickiego, 1140. 1188). Zgromadzenie to jest zorganizowane na podobieństwo żywego organizmu. Jego przewodniczącym jest biskup lub prezbiter, którzy są żywymi "ikonami" Chrystusa (Katechizm Kościoła Katolickiego, 1142), Głowy Kościoła. Obok przewodniczącego działają także w zgromadzeniu takie osoby, jak diakon, akolita, lektor, kantor, komentator, członkowie chóru, ministranci.

Większą część zgromadzenia stanowią inni wierni czynnie uczestniczący w liturgii przez wzrokową i słuchową komunie z przewodniczącym, przez aklamacje i odpowiedzi, przez słuchanie słowa Bożego, a nade wszystko przez wewnętrzne skupienie oraz komunie z Bogiem Ojcem, przez Chrystusa, w Duchu Świętym (przez wiarę, nadzieję, miłość, wdzięczność, uwielbienie, przebłaganie, prośbę).

8. W żadnym z dokumentów Kościoła, w których jest mowa o sprawowaniu czynności liturgicznych, nie ma wzmianki o fotografie lub operatorze filmowym jako o członku zgromadzenia liturgicznego! Tymczasem bardzo często fotografowie i operatorzy zajmują w zgromadzeniu liturgicznym takie miejsca i tak się zachowują, jakby to oni właśnie byli przewodnikami zgromadzenia i ośrodkami jego uwagi.

a) Poruszanie się tych osób we wnętrzu kościoła podczas celebracji liturgii a także manipulowanie sprzętem technicznym stwarza dodatkowe, niepotrzebne bodźce wzrokowo-słuchowe zakłócające uwagę uczestników.

b) Obecność tych osób w zasięgu wzroku wiernych konkuruje z rolą przewodniczącego lub usługujących w prezbiterium.

c) Ich działanie stwarza podświadomą presję w kierunku "pozowania" a więc i niebezpieczeństwo fałszowania postaw uczestników liturgii. Jest to szczególnie niebezpieczne w przypadku dzieci (np. przystępujących do Pierwszej Komunii świętej) ze względu na ich ograniczoną zdolność skupienia się na misterium liturgii oraz podatność na rozproszenie uwagi przez drugorzędne, przypadkowe i zbyteczne czynności.

9. Biorąc pod uwagę wymienione powody Komisja Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego ustala następujące zasady:

a) Zawodowi fotografowie i operatorzy sprzętu audiowizualnego, którzy - okazjonalnie lub na sposób stały - zamierzają wykonywać swoje czynności podczas celebracji liturgii, są obowiązani uprzednio ukończyć specjalny kurs zorganizowany przez Diecezjalną Komisję ds. Liturgii oraz otrzymać pisemne upoważnienie miejscowej władzy diecezjalnej.

Osoby duchowne w roli fotografa lub operatora kamery winny wykonywać swe czynności ze szczególną wrażliwością na obecność Boga w świętej liturgii, tak by były wzorem dla innych (a nie antyświadectwem). Osoba duchowna nie powinna fotografować ani filmować, jeśli jest ubrana w szaty liturgiczne.

b) Fotograf lub operator winien zgłosić się odpowiednio wcześniej do proboszcza lub rektora oraz do prezbitera, który ma przewodniczyć celebracji, aby z nimi uzgodnić wszystkie szczegóły związane z miejscem i sposobem wykonywania swej czynności.

Wszyscy inni fotografowie i operatorzy nie mogą samowolnie użytkować swego sprzętu w czasie sprawowanej liturgii. Przed rozpoczęciem celebracji odpowiedzialny za kościół powinien poinformować zgromadzonych o tym, że w czasie liturgii fotografować lub filmować mogą jedynie osoby do tego upoważnione.

c) Osoby upoważnione do fotografowania lub filmowania podczas czynności liturgicznych winny być odpowiednio i godnie ubrane.

d) Fotograf czy operator kamery w żadnym przypadku nie może zajmować miejsca w prezbiterium, a więc w strefie przeznaczonej dla kapłana i osób pełniących posługi przy ołtarzu

i ambonie.

e) Wykluczone jest ustawianie w prezbiterium dodatkowych źródeł oświetlenia (reflektorów, halogenów itp.) skierowanych w stronę zgromadzenia czy też rażących wzrok osób bezpośrednio biorących udział w czynnościach sakramentalnych (dzieci przyjmujących Pierwszą Komunię świętą, nowożeńców, usługujących). W wyjątkowych wypadkach, np. w przypadku transmisji, sprawa jest osobno rozpatrywana z odpowiedzialnym za kościół.

f) Podczas danej czynności może być dopuszczony do jej rejestrowania **tylko jeden operator kamery filmowej lub video**. Winien on zawsze zajmować w kościele stałe miejsce i ograniczać do minimum ruchy związane z obsługą sprzętu, tak aby wykluczyć rozpraszanie uwagi uczestników. Wciąż ulepszany sprzęt fotograficzny pozwala na fotografowanie z dalszych odległości - także więc fotograf może zająć swoje stanowisko w odpowiedniej odległości.

g) W celu uniknięcia niepotrzebnych trudności i nieporozumień duszpasterze winni w odpowiednim czasie omówić ewentualny udział fotografów i operatorów sprzętu audiowizualnego z zainteresowanymi osobami, które mają ich zaprosić, np. z rodzicami dzieci przystępujących do Pierwszej Komunii świętej, z narzeczonymi przygotowującymi się do sakramentu małżeństwa, z rodzinami zmarłych (w związku z pogrzebem), z neoprezbiterami-prymicjantami itd.

Zasady podane w niniejszych Wskazaniach winny zostać wyjaśnione w szerszym kontekście liturgicznej mistagogii podczas spotkań duszpasterskich związanych z przygotowaniem do sprawowania sakramentów (chrztu, bierzmowania, Pierwszej Komunii świętej, małżeństwa, święceń)

h) W przypadku braku poszanowania tych zasad i przyjętych ustaleń duszpasterze powinni odmówić fotografom lub operatorom sprzętu audiowizualnego prawa wykonywania w kościele tych czynności. Duszpasterze są bowiem w pierwszym rzędzie odpowiedzialni za przygotowanie liturgii, za formację członków zgromadzenia oraz za *sacrum* liturgicznych celebracji. Wszelkie sporne kwestie winny być jednak zawsze rozstrzygane z nieodzowną dyskrecją i kulturą, bez uciekania się do słów czy działań powodujących uprzedzenie czy zgorszenie. Powinny też być przekazywane prasie katolickiej i omawiane w innych środkach masowego przekazu.

PROJEKT INSTRUKCJI KOMISJI EPISKOPATU POLSKI DS. LITURGII I DUSZPASTERSTWA LITURGICZNEGO DOTYCZĄCEJ OŻYWIENIA UDZIAŁU WIERNYCH W NIESZPORACH²

Komisja Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego widzi potrzebę ożywienia udziału wiernych nie tylko w Eucharystii, ale także w Liturgii Godzin, a zwłaszcza w modlitwie wieczornej Kościoła, jaką są nieszpory. Zwraca więc uwagę najpierw na wymowę Liturgii Godzin, a zwłaszcza nieszporów, i zachętę do wspólnotowego jej sprawowania oraz wskazuje na sposoby ożywienia udziału wiernych w ich sprawowaniu.

I. Wymowa Liturgii Godzin i zachęta do wspólnotowego jej sprawowania

1. Odwieczne Słowo Boże zstąpiło z nieba na ziemię, aby hymn chwały, który

² Od dawna docierały do Komisji Liturgicznej Episkopatu Polski postulaty, aby ustosunkować się do zagadnienia odnowy modlitwy wieczornej Kościoła (nieszpory, *vesperae*). Komisja Liturgiczna Episkopatu na kilku spotkaniach podjęła ten wątek, czego owocem jest niniejszy Projekt Instrukcji. Ponieważ ta sprawa jest w gestii poszczególnych biskupów diecezjalnych, projekt może służyć jako inspiracja dla ich dekretów.

rozbrzmiewał w niebieskich przybytkach, przenieść na ziemię. Stąd całe życie ziemskie Jezusa Chrystusa było naznaczone modlitwą. Uczył jej słowem i przykładem.

2. Liturgia Godzin jest modlitwą całej wspólnoty chrześcijańskiej i stanowi publiczną modlitwę Kościoła. Jej celem jest uświęcenie dnia i nocy oraz całej działalności ludzkiej. W modlitwie tej Chrystus Pan nadal modli się w swoim Kościele: "Modli się za nas jako nasz Kapłan, modli się w nas jako nasza Głowa, my modlimy się do Niego jako do naszego Boga" (OWLG 19).

3. Zobowiązani do odmawiania Liturgii Godzin - modląc się w porach wyznaczonych dla poszczególnych godzin kanonicznych - mają uświęcać cały dzień, a zwłaszcza poranek przez jutrznię i godziny wieczorne przez nieszpory.

4. Według OWLG 39 nieszpory odprawia się w porze wieczornej, gdy dzień się kończy, "dzięki składając za to, co w tym dniu zostało nam dane, i za dobro, które przez nas było dokonane". Ta modlitwa "wznosząca się jak kadzidło przed obliczem Pana i wzniesienie rąk naszych w wieczornej ofierze" jest również pamiątką Odkupienia. Można ją "również rozumieć w głębszym jeszcze znaczeniu jako rzeczywistą ofiarę wieczorną: tę przekazaną nam przez Pana i Zbawiciela naszego i przez Niego złożoną podczas Ostatniej Wieczerzy z Apostołami..."

5. Konstytucja o liturgii apeluje: "Duszpasterze niech się starają w niedziele i uroczyste święta odprawiać w kościołach z udziałem wiernych główne godziny, zwłaszcza nieszpory" (KL 100).

Już Papież Pius XII w encyklice *Mediator Dei* wydanej w 1947 roku zaznaczył, że jest rzeczą wielce pożądaną, aby wierni brali udział w godzinach kanonicznych, które pod wieczór odbywają się w ich parafiach. Biskupów zaś napominał, aby ten pobożny zwyczaj nie wychodził z użycia, a jeśli został zaniedbany, aby go wedle możliwości wznowiono. Ojciec święty zalecał, aby nieszpory były odprawiane nie tylko godnie i okazale, lecz przy tym tak, aby różnymi sposobami przyciągały pobożność wiernych.

Polskie Synody diecezjalne (np. Krakowski z 1979 roku, Katowicki z 1975 roku, Tarnowski z 1986 roku i inne) zachęcają do utrzymania nieszporów z udziałem wiernych i do ich ożywienia.

Do udziału w tej modlitwie zachęcał wiernych Papież Jan Paweł II na Górze św. Anny w czasie swej II pielgrzymki do Ojczyzny w 1983 roku.

Dokument roboczy II Polskiego Synodu Plenarnego o życiu liturgicznym w Polsce zauważa, że "wskutek wprowadzenia Mszy świętych popołudniowych niemal zanikło sprawowanie w parafiach niedzielnych i świątecznych nieszporów" (38).

II. Propozycje ożywienia nieszporów

W celu ożywienia nieszporów Komisja Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego przedstawia następujące propozycje:

1. W nauczaniu i wychowaniu seminaryjnym zaleca się:

a) wykazywanie alumnów, jak odnowiona liturgia jest ubogacona skarbem Pisma świętego i jak z Biblii czerpią swe znaczenie, natchnienie i nowego ducha teksty, modlitwy, pieśni i czynności liturgiczne (por. KL 24);

b) wzorcowe sprawowanie Liturgii Godzin we wspólnocie seminaryjnej, by kandydaci do kapłaństwa czerpali z tej liturgii siłę do modlitwy osobistej i do kontemplacji (por. Instrukcja o liturgicznym wychowaniu alumnów z 1979 roku, 28 i 30);

2. W życiu duszpasterzy postuluje się:

a) zwrócenie uwagi na przekonanie samych duszpasterzy o konieczności ożywienia tej formy kultu Bożego, a także na udział wszystkich duchownych w celebrze nieszporów parafialnych (w niedziele, uroczystości i ważniejsze święta);

b) rozważanie bogatej treści teologicznej nieszporów, albowiem elementy strukturalne tej Godziny kanonicznej (hymn, psalmodia, pieśń Najświętszej Maryi Panny, prośby, Modlitwa Pańska, liturgiczna modlitwa dnia - oracja - i milczenie) są modlitwami o najwyższej treści

religijnej.

- c) gotowość głoszenia na niesporach homilii w oparciu o hymny, psalmy i czytania;
- d) przygotowanie zgodnie z OWLG 46 zestawu czytań do niesporów niedzielnych, z uwzględnieniem dobra duchowego wiernych.

3. W praktyce duszpasterskiej obejmującej całą wspólnotę parafialną zaleca się

- a) zwrócenie uwagi wiernych na właściwą wartość niesporów;
 - b) zachęcanie wiernych do udziału w tej modlitwie uwielbienia przez podawanie aktualnych intencji, związanych z życiem wiernych parafii, diecezji, całego Kościoła czy Ojczyzny;
 - c) zadbanie o dostojność i okazałość samej celebry. Ważną rzeczą jest tu bardzo staranne przygotowanie celebry, podział funkcji (kantorzy, lektor, ministranci światła, kadzidła), poprawność wykonania itp. Rzeczą pożyteczną może być wprowadzenie komentarza (i funkcji komentatora) przed poszczególnymi częściami psalmodii. Niektóre agendy liturgiczne zawierają przykłady takich komentarzy;
 - d) głoszenie w czasie niesporów dłuższej (trwającej około 15 minut) homilii.
 - e) ewentualne łączenie niesporów ze Mszą świętą zgodnie z OWLG 93, 94, 96, 97 i 98. Wydaje się czymś stosowniejszym łączenie I niesporów ze Mszą świętą, a oddzielne sprawowanie II niesporów; przerwa między niesporami a Mszą świętą winna być wystarczająco długa (przynajmniej 10 minut);
 - f) podkreślanie, iż odnowiona Liturgia Godzin dostarcza wspaniałych dowodów czci dla Matki Chrystusa (co znajduje swój wyraz zwłaszcza w hymnach i prośbach);
 - g) uszanowanie melodyjności ludowej i wykorzystanie melodii tradycyjnych przy śpiewie poszczególnych elementów strukturalnych niesporów;
 - h) docenianie ważności strony technicznej (teksty, rzutnik, mikrofony i głośniki);
 - i) od czasu do czasu rozpoczęcie niesporów od *lucernale* lub zakończenie ich krótką adoracją Najświętszego Sakramentu wraz z błogosławieństwem eucharystycznym, zgodnie z przepisami o kulcie Eucharystii poza Mszą świętą, 65.
4. W działalności duszpasterskiej obejmującej mniejsze grupy proponuje się:
- a) obok sprawowania niesporów dla całej wspólnoty parafialnej warto odprawiać je również dla różnych, mniejszych grup wiernych;
 - b) spotkania grup nie zawsze muszą być połączone ze Mszą świętą, może mieć w nich miejsce wspólne śpiewanie niesporów.
 - c) małe grupy mogą się przyczynić do ożywienia niesporów w całej wspólnocie parafialnej. Warto tu wykorzystać zespoły parafialne i chór (męski i żeński).

Pobożność ludu chrześcijańskiego, a stąd i jego działalność i życie nie opierają się dostatecznie na takich podstawowych prawdach, które stanowią duszę liturgii, jak przeznaczenie całej rzeczywistości na chwałę Ojca, Syna i Ducha Świętego; pośrednictwo konieczne i powszechne Jezusa Chrystusa; miejsce centralne eucharystycznej Ofiary w życiu chrześcijańskim; posłannictwo hierarchii w naszym zjednoczeniu z Bogiem; widzialna realizacja wspólnoty wynikającej z prawdy o obcowaniu świętych. Te wszystkie prawdy wiary, które liturgia wypowiada w akcji liturgicznej, drzemią w głębi dusz, chociaż lud chrześcijański zatracił świadomość tego.

O. Lambert Beauduin OSB, La piété de l'Eglise

Książeczka O. Lamerta Beauduin została wydana w Polsce staraniem Instytutu Liturgicznego w Krakowie - *Modlitwa Kościoła*, L. Beauduin OSB, Polskie Towarzystwo Teologiczne 1987.

85 lat ruchu odnowy liturgicznej (1909-1994)

(kontynuacja)

1947 Pius XII wydaje encyklikę *Mediator Dei et hominum*, która jest Wielką Kartą ruchu odnowy liturgicznej w Kościele. Powstają instytuty naukowe dla zgłębiania misterium liturgii, serie wydawnicze, wspólnoty parafialne. Dojrzewa powoli świadomość, że liturgia stanowi "źródło i szczyt życia chrześcijańskiego".

1963 Sobór Watykański II wydaje Konstytucję o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*. Staje się ona dopełnieniem ruchu odnowy liturgicznej, który został zahamowany przez drugą wojnę światową, ale dlatego też dojrzał do poważnych wymiarów. Mając bazę teologiczną opartą o Biblię i Tradycję ukierunkowano ruch na duszpasterstwo liturgiczne i przystosowanie liturgii do świata współczesnego.

Reforma liturgiczna wzbudziła wiele różnych reakcji i kontrowersji. Inaczej reagowali ludzie prości, inaczej światli, inaczej kapłani, inaczej świeccy. Dekrety reformistyczne nie zmieniają mentalności i przyzwyczajęń. A zresztą najtrudniejsza pascha dotyczy wcielania teorii w praktykę.

1964 Cztery Instrukcje Stolicy Apostolskiej zajęły się należytem wprowadzeniem
1967 w życie Konstytucji o liturgii. Są wyraźnym wskazaniem, że kto pragnie dalej
1970 prowadzić odnowę liturgii, musi nie tylko uczyć, ale ucząc **wtajemniczać**
1994 w odświeżającą rzeczywistość. Jest nią **paschalne misterium Chrystusa** - to ono stanowi "źródło i szczyt" życia chrześcijańskiego a także duszpasterstwa.

Odnowa liturgii jest ściśle połączona z odnową kaznodziejstwa. To Słowo Boże rozjaśnia i karmi wiarę, która miłuje Obecnego, Jego Osobę i Jego zbawczy czyn. Głoszenie Słowa jest też liturgią i aktem mystagogicznym. Najważniejszym zadaniem odnowy Kościoła przez ruch liturgiczny jest reforma kaznodziejstwa i wiara w moc Słowa Bożego, które staje się Ciałem dla nas, by w nas i przez nas żyć.

Kalendarium ruchu odnowy liturgicznej w Polsce

1929 Ks. Michał Kordel, pionier polskiego ruchu odnowy liturgicznej, we współpracy z Ks. Janem Korzonkiewiczem wydaje w Krakowie czasopismo liturgiczne *Mysterium Christi*.

1948 Po przerwie wojennej Ks. Aleksy Klawek wydaje czasopismo mające kontynuować dzieło Ks. M. Kordela, *Ruch biblijno-liturgiczny*.

1968 Kardynał Karol Wojtyła eryguje w Krakowie przy Papieskim Wydziale Teologicznym Instytut Liturgiczny im. Bł. Michała Giedroycia dla realizacji założeń odnowy liturgicznej Soboru Watykańskiego II.

Uczynić z nas hostie żywe i święte, składane każdego dnia w ofierze na chwałę Ojca w jedności jedynej Ofiary Jezusa Chrystusa. Takie jest zadanie uświęcające hierarchii katolickiej.

Wszystko to, co traci liturgia, zgarnia indywidualizm.

Jedną z przyczyn ignorancji religijnej, kto wie czy nie najważniejszą, jest ignorancja liturgiczna.

O. Lambert Beauduin OSB

